Museum Buurtspoorweg

door **Jaap Stoter**
© **Sevrien Ferrée** en eigen materiaal

Op 16 april 2022 gingen wij (Theo Grootens, Everard van de Velden, Hans van de Ven en Jaap Stoter) naar Haaksbergen. Via via konden we een afspraak maken om buiten de openingsuren een bezoek aan de Museum Buurtspoorweg te brengen. De afspraak was door corona- en persoonlijke omstandigheden uitgesteld, maar nu was het dan zover. Om half elf werden we verwacht door Sevrien Ferrée en klopten we aan bij de werkplaats op het adres Stationsstraat 3 te Haaksbergen.

Normaal gesproken ga je via het stationsgebouw aan de voorkant naar binnen. Op de begane grond is een plaatskaartenbureau, goederenbergplaats, vestibule met loket en een wachtkamer. Op de bovenverdieping was ooit een woning voor de stationschef en zijn gezin.

Als je nu een kaartje hebt gekocht en je gaat de wachtkamer binnen, dan word je welkom geheten door de vroegere stationschef die je in woord en beeld welkom heet en mooi vertelt over zijn vroegere werkzaamheden en de spoorlijnen. In ons geval was de entree deze keer dus via de werkplaats waar we hartelijk door Sevrien werden ontvangen. Na de koffie begonnen we aan de rondleiding. Het voert te ver om alles uit deze rondleiding te benoemen. Er is zo veel te zien. Het ene is nog mooier dan het andere. Daarom heb ik een selectie gemaakt die naar mijn mening toch een goede indruk weergeeft van ons bezoek.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

Naam	TWE 152 / ELNA
Tractievorm	Stoom
Fabrikant	Henschel & Sohn, Kassel (D)
Type	ELNA 5
Fabrieksnummer	20818
Bouwjaar	1927
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	nee, in revisie
Gewicht	54 ton
Lengte o/b	10,020 m
Asindeling	1'Ch2t
Max. snelheid	65 km/h
Tractiedetails	Met oververhitter, Heusinger stoomverdeling
Oorspr. eigenaren	TWE
Hist. nummers	TWE 19 / TWE 152 / KKB 152 / JK 152

Deze loc is, na werkzaamheden bij verschillende spoorwegorganisaties, uiteindelijk in 1972 bij de MBS in Haaksbergen gekomen. In 1973 is ze slechts een enkele keer onder stoom geweest alvorens ze in 1975 naar de werkplaats van de Bentheimer Eisenbahn (BE) in Neuenhaus (net over de grens bij Ootmarsum) werd overgebracht. Daar is toen door MBS-medewerkers een begin gemaakt met de grote revisie. Toen in 1977 de financiën uitgeput waren en de BE haar werkplaatsruimte zelf nodig had, is de revisie stopgezet en is de gedeeltelijk gereviseerde loc naar Haaksbergen overgebracht. Daar is ze vervolgens vele jaren letterlijk onder zeil gegaan en bivakkeerde, bij gebrek aan stallingsruimte, buiten in weer en wind. Later, toen in Boekelo de Romneyloods was gebouwd (inmiddels vervangen door Museumdepot), is zij aldaar gestald.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

In 1993 is de revisie weer in eigen beheer ter hand genomen en bijna twee jaar later was ze compleet herboren. De loc heeft tijdens die restauratie haar zwart-rode uiterlijk verruild voor een blauw-zwart jasje. Ze werd in 1995 bij MBS in dienst gesteld onder nummer 5, verwijzend naar de typeaanduiding ‘ELNA 5’.

Inmiddels grijpt MBS, ook bij het uit Duitsland afkomstige materieel, zoveel mogelijk consequent terug naar de historisch gefundeerde nummering en kleurstelling. Bij de tussenrevisie in

de winter van 2011/2012 is de loc dan ook voorzien van vier historische locplaten met het opschrift TWE 152 en zijn er enkele schilderklussen uitgevoerd.

In oktober van het jaar 2015 komt ELNA 5 wederom stil te staan. Als één van de meest imposante stoomlocomotieven uit de collectie is ze sindsdien niet meer in actie geweest. Tijd om daar verandering in te brengen. Daarom is de MBS in december 2018 begonnen met de actie 'Help ELNA weer op de rails'. De benodigde revisie is een behoorlijk kostbare onderneming. Om een deel van de benodigde middelen voor de restauratie rond te krijgen, is deze actie bedacht. Het is voor bezoekers en bedrijven mogelijk om symbolisch een stukje van Elna te kopen en daarmee bij te dragen in de kosten. Voor elk stukje ontvang je een certificaat met een uniek nummer. Daarbij ben je uitgenodigd voor de presentatie van de loc na de restauratie. De MVA is er bij en staat dus ook op de Wall Of Fame!

De werkzaamheden aan de Elna vorderen gestaag. Het onderstel en de wielen zijn klaar en het is duidelijk dat de oude originele kleurstelling in rood en zwart weer terug is. Naar verwachting zal de loc dit najaar weer inzetbaar zijn. Heel benieuwd!

Naam	NCS BC 104 Barnevelder
Fabrikant	Koninklijke Fabriek van Rijtuigen en Spoorwagens J.J. Beijnes, Haarlem
Bouwjaar	1901
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	nee, in revisie
Status NRR	B
Gewicht	24 ton
Lengte o/b	17,540 m
Asindeling	2'2'
Oorspr. eigenaren	NCS / Nederlandse Spoorwegen (NS)
Hist. nummers	NCS BC104 / NCS C133 / NS C1820

In de bossen bij Overberg hebben jarenlang drie oude rijtuigen gestaan, afkomstig van de NCS en SS. De rijtuigen waren eigendom van de schippersschool in Vreeswijk (Nieuwegein) en werden in de zomermaanden als vakantieverblijf gebruikt. Sinds 1953 diende rijtuig BC 104 daarbij als slaapvertrek.

In 1989 is het rijtuig door de MBS verworven. Het stond lange tijd in de loods te Boekelo opgeslagen maar staat nu in Haaksbergen voor een algehele restauratie. Na inventarisatie is in 2017 besloten om het rijtuig te gaan herstellen. Al het nog aanwezige hout van het interieur werd zoveel mogelijk schoongemaakt en vervangen waar nodig. Als eerste werd het gedeelte van de oude tweede klas aangepakt. Niet alleen het houtwerk van de rijtuigbak, maar ook het stalen chassis werd waar nodig hersteld. In 2020 krijgt de MBS een gift van het Prins Bernhard Cultuurfonds waardoor de verdere restauratie mogelijk werd. Door de vrijwilligers wordt werkelijk vakwerk verricht. Prachtig!

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

Naam	NS 8107 / SS 657 / Kikker
Tractievorm	Stoom
Fabrikant	Machinefabriek Breda voorheen Backer & Rueb, Breda
Type	SS 657, NS 8107
Fabrieksnummer	170
Bouwjaar	1901
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	ja
Status NRR	A
Gewicht	33 ton
Lengte o/b	7,493 m
Asindeling	Bn2t
Vermogen	Niet bekend PK (0,0 kW)
Max. snelheid	45 km/h
Tractiedetails	Niet oververhit, bakschuiven
Oorspr. eigenaren	Staatsspoorwegen (SS) / Nederlandsche Spoorwegen (NS)
Hist. nummers	SS 657, NS 8107

De SS 657 is de oudste, in Nederland gebouwd, rijvaardige loc in ons land. De MBS kikker werd in 1901 gebouwd door de Machinefabriek Breda onder nummer 170. In het begin van de vorige eeuw kregen de Staatsspoorwegen behoefte aan sterkere rangeerlocomotieven. Men liet bij de Machinefabriek Breda tien locomotieven bouwen. Door de centrale werkplaats Tilburg en Zwolle werden de vervolgseries gebouwd. Men deelde de locomotieven in in de SS serie 650-680. De kleur van de locomotieven was gifgroen met een zwart-wit biezenpatroon op de tenderbakken, cilinders en achterzijde. Tevens waren de randen van het machinistenhuis en tender met een zwarte bies afgezet. De locomotieven kregen al snel de bijnaam Kikker door het springerige gedrag tijdens het rijden. Bij de vorming van de Nederlandsche Spoorwegen in 1918 werd de serie ingedeeld in de NS serie 8100. In de loop der jaren werden de locomotieven verbouwd door de watertender en de kolentender te vergroten.

Ze bleef nog tot 1952 in dienst bij de NS. Als laatste depot had ze Roosendaal en werd in 1952 verkocht aan de Verenigde Coöperatieve Suikerfabrieken (VCS) in Roosendaal. Hier verbouwde men haar door de schoorsteen in te korten en het machinistenhuis te verlengen en ze kreeg nummer 3. Na deze verbouwing ging ze rangeren met bietenwagens tussen de suikerfabriek en het NS station. De inzet bij de VCS duurde tot 1964. Door bemiddeling van de toenmalige voorzitter van de MBS werd de lok in 1968 aan de MBS geschonken. Op 17 juni 1968 werd de lok van Roosendaal naar Hengelo overgebracht. De uiteindelijke restauratie werd pas in 1973 gestart. Na een restauratieperiode van veertien jaar werd de lok op 17 juni 1987 feestelijk in dienst gesteld. Ze kreeg weer haar originele nummer 657 en gifgroene uiterlijk terug. De lok kreeg in 1988 een nieuwe ketel. Vanaf 1 januari 2015 stond ze tijdelijk buiten dienst ten behoeve van o.m. een ketelrevisie. Op 26 april 2018 is ze herboren in de gedaante van Nederlandsche Spoorwegen nr. 8107.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

Naam	KDH T1 / DHE T148 / Wismar
Tractievorm	Benzine
Fabrikant	Triebwagen- und Waggonfabrik Wismar i.M., Wismar, Duitsland
Type	Hannover
Fabrieksnummer	20256
Bouwjaar	1936
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	ja
Gewicht	7,2 ton
Lengte o/b	10,100 m
Asindeling	A1
Vermogen	50 PK (36,8 kW)
Max. snelheid	56 km/h
Tractiedetails	Aandrijving door middel van
2 benzine motoren, 1 voor elke richting	
Oorspr.eigenaren	KDH / DHE
Hist. nummers	T1

De MBS 25 oftewel KDH T1 werd in februari 1936 aan de Kleinbahn Delmenhorst-Harpstedt geleverd. MBS heeft de motorwagen op 22 februari 1968 van de DHE overgenomen. Op 22 juli van dat jaar reed de motorwagen als extra trein van Harpstedt via Delmenhorst, Osnabrück-Eversburg, Rheine (tanken), Gronau en Enschede NS naar Enschede-Zuid. In de eerste jaren is de motorwagen als MBS M2 een enkele keer van Enschede-Zuid naar Broekheurne gereden, op dezelfde lijn waar tussen 1933 en WO II de Wismar motorwagen van de Ahaus-Enscheder Eisenbahn pendelde. In 1972 was de definitieve indienststelling voorzien in een reguliere middagslag Enschede-Haaksbergen v.v., maar daar is het niet van gekomen. In 1973 werd de inmiddels in M20 omgenummerde motorwagen in de Romneyloods te Haaksbergen naast het spoor gezet om onzachte aanraking met andere voertuigen te voorkomen, vanaf 1986 opgeslagen in het museumdepot te Boekelo. In 2002 wordt ze 34 jaar na de verwerving door MBS binnen genomen in de werkplaats voor een volledige restauratie die in 2015 is afgerond. In 2013 is haar MBS registratienummer gewijzigd in 25 (vh.20). De staat van de railbus is perfect, tot in detail gerestaureerd.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

Naam	Cockerill / 't Veulentje
Tractievorm	Stoom
Fabrikant	Société pour l'Exploitation des Etablissements John Cockerill, Seraing, België
Type	Cockerill
Fabrieksnummer	3098
Bouwjaar	1926
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	Ja
Status NRR	A
Gewicht	19,950 ton
Lengte o/b	4,820 m
Asindeling	Bn2t
Vermogen	Niet bekend PK (0,0 kW)
Max. snelheid	30 km/h
Tractiedetails	verticale ketel systeemtype field
Oorspr. eigenaren	NV Zuid Chemie Sas van Gent
Hist. nummers	Niet bekend

De loc werd in het verleden gebruikt als rangeerloc bij de Zuid Chemie N.V. in Sas van Gent. Hier heeft ze de bijnaam 'Het Veulentje' gehad. De loc kwam in 1969 bij de MBS. De loc beschikt over een verticale ketel en is daarmee de enige stoomloc in Nederland die dat heeft. Zeker door de hoefijzervormige waterbakken om de ketel is de loc een aparte verschijning. De kleine drijfwielen geven de loc grote aanzetkracht. De loc heeft een treinrem en is daardoor ook geschikt voor (korte) treinen.

In 2003 is de loc buiten dienst gesteld in verband met de verlopen ketelter-mijn. In oktober 2005 is begonnen met de revisie van de loc. Nadat de ketel begin 2009 gearriveerd was, is begonnen met de afbouw van de loc. Op 29 mei 2009 is ze officieel in dienst gesteld.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

Naam	Magda
Tractievorm	Stoom
Fabrikant	SA des Ateliers de Construction de la Meuse, Sclessin-Liège, België
Fabrieksnummer	3176
Bouwjaar	1925
Spoorwijdte	1435 mm
Standplaats	Haaksbergen
Bedrijfsvaardig	ja
Gewicht	22 ton
Asindeling	Bn2t
Max. snelheid	30 km/h
Oorspr. eigenaren	Metallurgie Hoboken-Overpelt Olen

De loc werd in 1925 door La Meuse geleverd aan de metaalfabriek Hoboken-Overpelt. Ze werd hier als rangeermachine gebruikt op het fabrieksterrein. Begin jaren tachtig werd de loc verworven door een particulier (de heer Jans), die de loc op zijn beurt weer ter beschikking stelde aan de Toeristische Trein Zolder (TTZ) in België. Tot 1989 werd de loc op deze museumlijn ingezet voor het trekken van de toeristische treinen. De museumlijn werd opgeheven en de loc werd opgeborgen in Mons, gelegen in het zuiden van België.

In 1994 kwam de MBS in contact met de heer Jans en een jaar later kon de machine worden gekocht en naar Haaksbergen worden vervoerd. In 1998 werd er begonnen met de restauratie waarbij de oude ketel door de MBS-werkplaatsleiding werd afgekeurd. Een nieuwe ketel moest worden ontworpen, in tegenstelling tot de originele werd deze geheel gelast in plaats van geklonken.

De loc werd geschilderd in de kleurstelling van de Nederlandsche Centrale Spoorwegmaatschappij (NCS), volgens een beschrijving uit 1910. Hier werd voor gekozen daar er geen enkele locomotief van deze maatschappij bewaard is gebleven. MBS loc 6 geeft dus een uitstekend beeld weer van de kleurstelling van de NCS-locomotieven. De loc werd in mei 1999 feestelijk in gebruik genomen. De machine is zeer zuinig, trekt met gemak een trein van acht wagens en is hierdoor zeer geschikt voor de MBS-treinen.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.

De Stichting Museum Buurtspoorweg (MBS) exploiteert dus een museumspoorlijn tussen Haaksbergen en Boekelo. De stichting werd op 21 februari 1967 opgericht en verkreeg op 23 juni 1989 als eerste spoorwegmaatschappij naast de Nederlandse Spoorwegen een vervoers-concessie voor het baanvak Haaksbergen - Boekelo.

Door de vele enthousiaste vrijwilligers wordt prachtig werk geleverd. Ze hebben dan ook de beschikking over een uitgebreide werkplaats. Het hele terrein, gebouwen en materieel is tot in de puntjes verzorgd. Naast voornoemde selectie is er nog veel meer moois te bewonderen. Van pomplorrie, kraanlorrie, draaischijf, historisch toiletgebouwtje en loopbrug tot een nog te restaureren T3 Hannover 1702 uit 1896, zo veel te zien! Ook de treinrit naar Boekelo met haar bezienswaardigheden is zeker aan te bevelen. Een bezoek aan de MBS is de moeite waard.

De afsluitende lunch in het centrum van Haaksbergen was prima. We kijken terug op een geslaagd, gezellig en leerzaam bezoek, mede door de begeleiding en uitleg van Sevrien.

Sevrien, heel erg bedankt voor je medewerking en inzet, je tijd en belangstelling. We wensen je verder heel veel succes toe.

In het volgende Zijspoor belichten we nóg vijf fraaie MBS-locomotieven.

Bron: Het Zijspoor - clubblad van Modelbouwvereniging Arnhem e.o.